

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֶמְדָּה יָמִימָה HEMDAT YAMIM

בשלה תשס"ט פרשת שבוע

"מכח משלחיהם הם יונקים את כוחם" / ועוד על בחירות עכשיו!

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

שאלת השתתפותם של ערביי ישראל במוסדות השלטון במדינת ישראל, עולה על הפרק לקראת כל מערכת בחירות. עיון ראשון בסוגיא עלול להביא למסקנות מוטעות. לכאורה, נקבעו דברים ברורים בשאלה, גם בתורה שבכתב וגם בתורה שבעל פה וכך נפסק בתקופת הראשונים.

נביא את המקורות, בתורה נכתב:

"מִקְרָב אַחֲיָיִךְ תִּשָּׂא עֵלְיֶיךָ מִלֶּךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עֲלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי אֲשֶׁר לֹא אַחֲיָיִךְ הוּא" (דברים י"ז טו).

במדרש מצינו:

"לא תוכל לתת עליך איש נכרי, מצות לא תעשה" (ספרי דברים פסקא קנז).

כך גם פסק הרמב"ם:

"אין מעמידין מלך ... עד שתהיה אמו מישראל, שנאמר לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא"

(הלכות מלכים פרק א ה"ד)

הזכויות - לבחור ולהיבחר - קשורות זו בזו.

עיון מעמיק יותר מגלה שהתמונה איננה כה ברורה וחד משמעית. התורה קובעת:

"שׁוֹם תִּשָּׂא עֲלֶיךָ מִלֶּךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יִקְוֶךָ אֶלְהֵיךָ בּו" (שם).

אם כך מקשה הרמב"ם מה פשר ההגבלות המופיעות בהמשך הפסוק? ומתריך:

"ודעתי בדרך הפשט, כי טעם "אשר יבחר" שכל מולך על עמים מאת האלקים היא לו".

לדעת הרמב"ם כל בחירות, בכל מקום בעולם, מגלות מה הוא רצון ד'. הליך בחירת מנהיג הוא הלכה אוניברסלית. לכן צריכה התורה לצמצם, כאשר מדובר בעם ישראל, את מי שאין ראוי לבחור בו.

לאחר אלפיים שנות גלות וביטול השלטון המדיני של עם ישראל עם קום המדינה, נדרשו גדולי ישראל לשאלה זו, שהפכה להיות בס"ד מעשית.

הגרא"י הלוי הרצוג, הרב הראשי הראשון של מדינת ישראל ראה את השתתפותם של ערביי ישראל במערכות השלטון של המדינה כהכרח הנובע מחשבון של הסתכלות ריאלית וז"ל:

"ועתה הגיע הזמן להסתכל במצב כמו שהוא ממש ולבחון את ההלכה מתוך אותה ההסתכלות הריאלית... (כל הקמת

המדינה לא הייתה אפשרית) כנגד רצונם של האומות המאוחדות... וגם אין שום ספק שלא יתנו לנו את המדינה היהודית

אלא אם כן נקבע בתחוקה ובמשפט זכות המיעוטים לסבילות הנידונית, וודאי שמניעת הפליות וקיפוחים של המושלמים

והנוצרים גם יחד תהווה אלמנט יסודי מתוך הזכות למדינה שיתנו לנו" (תחוקה לישראל חלק א).

כדי לתרץ את הקושיא כיצד אילו ציים מעשיים משנים את ההלכה, קובע הרב הרצוג כי מדינת ישראל איננה מלכות ישראל האידאלית, עליה דיברה התורה. לדעתו, כאשר תתחדש מלכות בית דוד, אכן נהיה כפופים למגבלה זו. אבל בינתיים מדינת ישראל היא מעין שותפות של יהודים ושאנים יהודים ולכן אינה כפופה להגבלה התורנית הנוהגת במצב של מלכות אידאלית. וז"ל:

"מכל האמור יש לנו להתבונן עוד. הלא יסוד המדינה מעצמו הוא מעין שותפות. הרי זה כאילו ע"י תיווך ידוע באו גוים, ..., לידי

הסכמה לתת לנו להקים ממשלה משותפת באופן שתהיה לנו עליונות ידועה וששם המדינה יקרא על שמנו. כלום היתה על מדינה זו תורת מלכות ישראל באותה המדה של מלכות ישראל כימי דוד ושלמה, של מלכות ישראל... בעצם זוהי שותפות של עם ישראל ועם נכרי בתנאים כאלה, המבטיח לשותף הראשון מדה ידועה של עליונות" (שם).

מרח הגר"ש ישראלי, בספרו "עמוד הימיני", פותר את הבעיה בדרך הרבה יותר פשוטה. לדעתו, כל המינויים של היום גם לתפקידי

ממשל אינם בגדר "שררה". זאת כיון שהם קצובים לזמן ואינם עוברים בירושה. הבחירות היום אינם אמורות להעניק כח של שררה

לנבחרים אלא למנות "באי כח לציבור... לפעול מה שצריך לטובת הציבור... מכח משלחיהם הם יונקים את כוחם" (סימן יב).

לפי דבריו ככל שהבחירות הן יותר דמוקרטיות כך הבעיה פחות מתעוררת.

הרב הרצוג רואה בקבלת תכתיב האומות מצב של אין ברירה. לעומתו מרח הגר"ש ישראלי רואה במשפט הבין לאומי (לא בפרשנותו

האנטי ישראלית או האנטישמית) גורם לגיטימי, קובע בענינים הלכתיים, הנוגעים בסדרי שלטון כמו הלכות מלחמה. וז"ל:

"ואין הכי נמי, אם יבואו העמים כולם לידי הסכמה לאסור המלחמה באופן שזה יפסוק מלהיות חוק הנהוג בעמים, שוב לא תהא המלחמה חוקית (גם על פי ההלכה)".

על פי זה ניתן להתקדם ולהסיק כי מניעת בחירה אקטיבית או פסיבית תהיה גם מנוגדת להלכה.

כל זאת בתנאי שהצבנו בשבוע שעבר, כי המצביע או הנבחר איננו בגדר "קשר רשעים"

המנסה לפגוע ולהרוס את אושיות המדינה.

לע"נ רבי יעקב
בן אברהם ועישה סבג

לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל
נלבי"ע ט' כסלו תשס"ט

ERETZ HEMDAH

5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360

Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

ארץ חמדה ע"ר

רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360

טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: www.eretzhemdah.org

חמדת הדף היומי עיונים בשולחן ערוך - חושן משפט, לאור הדף היומי

ז' - יג' שבט, בבא קמא דפים לה-מא

שור האצטדין

הרב עופר לבנת

למדנו השבוע בדף היומי (משנה בדף לט עמוד א) שאף על פי שבדרך כלל שור שנגח אדם והרגו חייב מיתה, שור האצטדין, שהוא שור שאימנו אותו להופעה באצטדין כחלק ממלחמת שוורים לנגוח והרג תוך כדי המופע, אינו חייב מיתה. הטעם להלכה זו הוא שהשור לא נגח מיוזמתו אלא רק לאחר שהתגרו בו במכוון כדי שינגח. הראשונים התקשו בהסבר הלכה זו בגלל סוגיה קודמת (כד עמוד ב), בה נאמר שאם אדם שיסה את כלבו לנשוך, הוא חייב לשלם עבור הנזק. הרי שחייבים על נזק גם במקום שהחיה תקפה לא מיוזמתה אלא רק לאחר שגירו אותה לכך. התוספות (כד עמוד ב ד"ה המשסה) חילקו בטענה שמשסה כלב אינו דומה לשור האצטדין "שהאדם נלחם עמו להורגו". כלומר, לפי התוספות, רמת הגירוי במקרה של שור האיצטדין היא הרבה יותר גבוהה ולכן אין להטיל שום חיוב על השור, אך כלב ששיסו אותו מדובר בגירוי יותר קל ולכן יש לחייב את בעל הכלב על הנזק. חילוק דומה כתב הנמוקי יוסף (דף יא עמוד א בדפי הרי"ף) בשם הרא"ה ששור האיצטדין הרגילו אותו ואימנו אותו לנגוח לפי סימן מסוים, ולכן הוא נשלט לגמרי על ידי המשסה, לעומת כלב שאין הכרח שהשיסוי יגרום לכלב לנשוך. אולם מהרמב"ם מוכח שהוא חילק אחרת, שכן הרמב"ם מצד אחד פסק שאם שיסו כלב בעל הכלב חייב לשלם עבור הנזק (נזקי ממון ב, יח), ומאידך פסק (נזקי ממון י, ח) שכלב ששיסו אותו והרג אין הכלב חייב מיתה. הנחלת דוד (בבא קמא כד עמוד ב) ביאר שלדעת הרמב"ם ישנו הבדל יסודי בין חיוב מיתה לבין חיוב תשלום. חיוב מיתה הוא חיוב על החיה שהרגה, ואילו חיוב תשלום הוא חיוב על הבעלים לפי שלא שמר על החיה שבבעלותו. לכן שור האיצטדין שהרג או כלב ששיסו אותו והרג אינם חייבים מיתה כיוון שהם לא הרגו מיוזמתם אלא מי שהתגרה בם או שיסה אותם גרם להם להרוג. אך מאידך, כיוון שהבעלים יודעים שהחיה שבבעלותם ניתנת לשיסוי מוטלת עליהם חובה לשמור שאף אחד לא ישסה אותה. לכן, אם הבעלים לא שמרו, הם חייבים לשלם עבור הנזק.

שער לדין

בחודשים הקרובים יתפוס מדור "שער לדין" את מקומו של המדור משפט והלכה – משפטי שאול / הלכה פסוקה. המדור "שער לדין" יעסוק בסוגיות יסוד במשפט העברי ויפתח לציבור הרחב פתח להבנת מושגי יסוד בתחום עבודת בית הדין על פי דין. בכך נבנה נדבך נוסף בקירוב משפט התורה לליבו של הציבור הרחב.

בעליו עמו

הרב יואב שטרנברג

השבוע נעסוק בפטור 'בעליו עמו', המכונה גם 'שמירה בבעלים'. בתורה כתוב: "יָכִי יִשְׁאֵל אִישׁ מַעַם רַעְהוּ וְנִשְׁבֵּר אוֹ מֵת בְּעֲלָיו אִין עֲמוּ שְׁלֵם יִשְׁלֵם: אִם בְּעֲלָיו עֲמוּ לֹא יִשְׁלֵם אִם שְׁכִיר הוּא בְּשִׁכְרוֹ" (שמות כב, יג - יד)

מבואר בתורה, שלמרות ששואל חייב באונסים אם 'בעליו עמו' הרי הוא פטור מלשלם. אף שהסברא היתה נותנת, שפטור 'בעליו עמו' מתייחס למקרים שבהם בשעה שנגרם הנזק, היה הבעלים ביחד עם השומר, ולכן יש מקום לומר, שבמקרה כזה השומר אינו חייב לשלם, הרי שההלכה היא (שולחן ערוך חושן משפט סימן שמו סעיף ב), ש'היה עמו בשעת שאלה - אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה'. דהיינו, שאם הבעלים היה 'עם' השומר בשעה שהתחילה השמירה, הרי השומר פטור אף שהבעלים אינו 'עמו' בשעה שהחפץ ניזוק. עוד מבואר, שהגדרת 'עמו' פירושה, שהבעלים עבד עבור השומר. ולכן, פטור בעליו עמו, פירושו שבמקרה שבשעת התחלת השמירה, עבד הבעלים עבור השומר, הרי השומר פטור מלשלם במקרה של נזק לפקדון. פטור זה מתייחס לכל חיובי השמירה, ולכל סוגי השומרים, ולכן אפילו שואל פטור, ואפילו בפשיעה.

בגמרא (בבא מציעא צז.) אומר רבא :

"אמר רבא : האי מאן דבעי למישאל מידי מחבריה וליפטור, נימא ליה : אשקיין מיא, דהוי שאילה בבעלים. ואי פקח הוא, נימא ליה : שאיל בדישא, והדר אשקייד".

מדברי הגמרא רואים, שאין צורך שהבעלים יהיה עובד בתשלום, או בעבודה משמעותית - אפילו אם בשעת התחלת השמירה ביקש השומר מהבעלים למזוג לו כוס מים, והבעלים עשה זאת, פטור השומר.

מה הדין כאשר הבעלים עושה את העבודה עבור השומר ביוזמתו? במקרה זה נחלקו הטור והמרדכי. לדעת הטור (חושן משפט סימן שמו), אפילו אם הבעלים עשה מיוזמתו, הרי זו שמירה בבעלים. אולם המרדכי (בבא מציעא סימן שעג) כתב שבמקרה כזה אין זה נחשב שמירה בבעלים. בשולחן ערוך (שם סעיף ד) פסק כדעת הטור.

עוד יש לדון, מה הדין כאשר הבעלים רק התחייב ללכת לעבוד, אבל עדיין לא עשה שום דבר עבור השומר. במשנה בתחילת פרק השואל (בבא מציעא צד:) נאמר : "שאל את הפרה ואחר כך שאל את הבעלים או שכרן, ומתה - חייב, שנאמר בעליו אין עמו שלם ישלם".

הגמרא אומרת, שרק אם השאלה קדמה לעבודתם של הבעלים השומר חייב. אולם, אם השאלה ועבודתם של הבעלים התרחשו בו זמנית, השומר פטור. על כך מקשה הגמרא, כיצד זה יתכן, הרי השומר מתחיל לשמור רק כאשר הוא מבצע פעולת משיכה, והבעלים מתחיל לעבוד באמירה בלבד.

מכח קושיית הגמרא לומד הרא"ש (שם סימן ו) שמרגע שהבעלים התחילו להתכוון לקראת העבודה, זה נחשב כבר שהתחילו לעבוד. אמנם, הרמ"ה חילק, שדווקא אם הבעלים מצידו מוכן לעבוד מיד, אלא שלשומר אין עבודה עבורו, נקרא שהתחיל את מלאכתו. אבל אם השומר אמר לבעלים לבוא לעבוד אצלו מחר, אין זו התחלת מלאכה, גם לא לעניין שאלה בבעלים.

משפטי שאול

הוצאה מחודשת של הספר המכיל פסקי דין עקרוניים של מו"ר מרן הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל בשבתו בבית הדין הגדול בירושלים. בספר גם משא ומתן בנושאים אלה עם גדולי הדור.
מחיר הספר 80 ₪ (לחץ לקניה)

רוצים לפתור בעיות עלפי ההלכה ובמסגרת החוק?

פנו אל: "משפט והלכה בישראל" טלפון: 02-5382710 פקס: 02-5379626 BEITDIN@ERETZHEMDAH.ORG

ארץ אגדה

הרב מרדכי הוכמן

אלדד ומידד - ונבואות השָׁלוֹ

חלק ב'

מי יאכילנו בשר?

שיטה זו סבורה שהפרשיות מרמזות - שזקני ישראל חלקו על משה כיצד יש להנהיג את ישראל. הזקנים היו סבורים שעם ישראל טרם הגיע למדרגה הרוחנית שתאפשר להם להימנע מאכילת בשר. משה שמע את דברי הזקנים אולם הוא התייחס לדעתם בביטול. האסיפה שלהם כונתה בשם 'אספסוף'. הוספת אותיות למילה כדי להקטין את חשיבותה מופיעה במקומות נוספים בתנ"ך⁶; ואף כאן, הוספת הסימות "סוף" למילה "אסיפה" נועדה להקטין את החשיבות של האסיפה הזו.

אולם הזקנים לא חזרו בהם משיטתם. הם הודיעו לעם שמשה רבנו צריך להמשיך ולהתפלל שירד לעם שָׁלוֹ. העם שמע את דברי הזקנים, היה במצוקה - "וַיִּשְׁבוּ וַיִּבְכוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יַאֲכִלֵנוּ בֶּשֶׂר". העם קיבל את שיטת הזקנים, ורצה להמשיך ולאכול בשר. אולם מאידך, מדרגת הזקנים לא היתה גבוהה כמו מדרגת משה רבנו, והעם לא האמין שהזקנים מסוגלים להוריד את השָׁלוֹ בתפילותיהם. ולפיכך העם שאל: "מִי יַאֲכִלֵנוּ בֶּשֶׂר". שאלת העם היתה פשוטו כמשמעו!! - מי האישיות שתאכיל אותנו בשר. משה רבנו אינו מוכן להתפלל עבורנו שד' יעניק לנו בשר, ואילו הזקנים שמעוררים אותנו לבקש את הבשר, אינם מסוגלים להביא את הבשר בתפילותיהם.

ההצעות של משה - 'לא אוכל אנכי לבדי' ו'הרגני נא הרג'

משה רבנו הגה דרך לצאת מהמצוקה הזו (במדבר, יא, יא-טו):

"ויאמר משה אל ד'... **האנכי הריתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו כי תאמר אלי ש'אהו בחיקך פ'אשר יש'א האמן את הינק על האדמה אשר נשבעת לאבותיו: מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה: לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני: ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרג אם מצאתי חן בעיניך ואל ארצה ברעתי:**

משה פנה לד' ואמר לו שהבעיה נוצרה - מכיוון שהוא אינו מתאים עוד להנהיג את עם ישראל. משה מבין שהוא אמור להתפלל עבורם שד' ייתן להם בשר. אך לאחר מעמד הר סיני, לאחר שהוא נצטווה להישאר במדרגה שמימית⁷; הוא נותר מרוחק ממצבם, והוא כבר אינו חש כלפיהם יחס של הורים לילדיהם - "האנכי הריתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו". לפני שנה כשהם יצאו ממצרים הוא חש רחמי-הורים על העם, ולכן הוא היה מוכן להתפלל למילוי תאוותם השטותית לבשר. אולם עתה הוא אינו חש שרחמי-הורים מפעמים בו לנוכח בקשת הבשר, והוא אינו מסוגל להתפלל עליהם מקירות ליבו למילוי "תאוותם".

משה ביקש מד' שיצרף אליו אנשים נוספים בדרגה פחותה ממנו, והללו יחוו רחמי-הורים על תאוות העם ויתפלל עבורם למילוי תאוותיהם. משה ביקש מד' שיוריד גם אותו עצמו מדרגתו; כדי שגם הוא יחוש במצוקות העם, ויוכל להתפלל עבורם לבשר. הזוהר⁸ מבאר שהרעיון הזה גלום בבקשה התמוהה - 'הרגני נא הרג'; וכעין כך מבואר ב"מאור ושמש" (שם):

"... 'ואם ככה את עשה לי' - רצה לומר, לשאת אותם עלי; - 'הרגני נא הרג' רצה לומר, הורידני ממדרגתי, שנפילה ממדרגה היא בחינת 'הריגה', כדי שיהיה לי אחיזה מה עמהם".

המענה של הקב"ה

הקב"ה נענה לשתי בקשותיו של משה.

כזכור, הזקנים התנגדו לדרכו של משה; ומשה התייחס אליהם מתחילה בביטול, והאסיפה שלהם כונתה בשם 'אספסוף'. אולם לאחר שמשה ביקש מהקב"ה שיצרף אליו מנהיג שמתאים לעם, הקב"ה הודיע לו שהוא יעלה את קבוצת "זקני העם ושתריו"⁹ - למדרגת "נביאים". ה"נביאים" מסוגל להתפלל ולשנות את גזירות הבורא¹⁰. הזקנים שסבורים שישראל זקוקים לאכילת בשר יועלו למדרגת נביאים - והם יוכלו לשנות בעצמם את גזירת הבורא ולהתפלל למתן בשר לעם.

כזכור, משה רבנו ביקש לרדת ממדרגתו, והוא רמז לכך גם כאשר הוא השתמש בלשון נקבה - 'ואם ככה את עשה לי'. הקב"ה נענה לבקשתו, וירידת המדרגה הזו מופיעה מייד בהמשך. הקב"ה אמר למשה בנבואה שיודיע לעם שהם יאכלו בשר למחרת. משה קיבל את הנבואה הזו, אולם הוא לא הצליח לראות בבירור כיצד הנבואה תמומש; ולפיכך הוא פקפק בנכונות נבואתו, והוא ננזף על כך (במדבר יא, כא-כג):

"ויאמר משה שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב ואתה אמת בשר אתן להם ואכלו ח'דש ימים: הצאן ופקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם: ויאמר ד' אל משה היד ד' תקצר עתה תראה היקרך דברי אם לא:

הנזיפה שהקב"ה נזף במשה מזכירה את הנזיפה שהקב"ה נזף בשרה¹¹ בזמן קבלת הבשורה אודות לידת יצחק. אברהם זכה לקבל את הנבואה על לידת יצחק באופן ברור - במדרגת "זכר", אך שרה זכתה לשמוע את הנבואה הזו שלא בברור - במדרגת "נקבה". שרה שלא קיבלה בברור את הנבואה הזו פקפקה בנכונות נבואתה, והיא ננזפה על כך. ואף כאן, משה קיבל את נבואת הגעת הבשר במדרגה נמוכה - במדרגת "נקבה"; ולפיכך הוא פקפק בנכונות נבואתו, והוא ננזף על כך.

נבואות אלדד ומידד

משה רבנו קיבל את הנבואה על הגעת הבשר במדרגת 'נקבה', והוא לא ידע כיצד הבשר יגיע לעם ישראל. אולם היו נביאים שקבלו אותה במדרגת 'זכר' (במדבר יא כו):

"ויש'ארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בפתבים ולא יצאו האלה ויתנבאו במחנה:"

תוכן נבואתם של אלדד ומידד אינו מפורש בתורה, אך הוא מובא בתרגום יונתן בן עוזיאל שם, וכך נאמר שם בתרגום חופשי:

"... אלדד היה מתנבא ואומר - הנה משה נאסף מהעולם ויהושע בן נון משרת המחנה עומד אחריו ומנהיג את בית ישראל ומביא אותם לארץ הכנעני ומנחיל אותה להם. מידד היה מתנבא ואומר - הנה של'לים עולים מן הים ומכסים את כל המחנה של ישראל ויהיו לעם למכשול..."

תוכן נבואת אלדד התרחש באופן סמלי מיד בסמוך, והוא מתואר בכתוב (במדבר יא, כז-ל):

"ויכ'ך הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה: ויען יהושע בן נון משרת משה מב'ח'רו ויאמר אדני משה פלאים: ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל עם ד' נביאים כי יתן ד' את רוחו עליהם: ויאסף משה אל המחנה הוא וזקני ישראל:"

כאשר המילה 'ויאסף' מופיעה בתנ"ך בתיאור של איש יחיד היא מופיעה בדרך כלל במשמעות של מיתתה¹². הלשון 'ויאסף משה' מרמזת שכאשר משה רבנו הצטרף אל המחנה, הוא "מת" מבחינה מסוימת. משה ירד מהמדרגה הגבוהה שהוא היה שרוי בה לפני כן, והוא הצטרף לבקשת הבשר של "מחנה" ישראל; ויהוא וזקני ישראל יתפללו שד' ישלח בשר לעם ישראל. ברגעים אלו, שמשה "מת" מבחינה סמלית, יהושע בן נון הוא זה שגילה מנהיגות והוא הציע למשה לכלוא את אלדד ומידד. יהושע לא הנהיג עדיין בפועל את העם, שהרי משה רבנו רק ירד ממדרגתו והוא לא "מת" ממש. אולם גילוי המנהיגות הזו הראה שיהושע יהיה המנהיג הבא של עם ישראל.

גם נבואת מידד התרחשה מיד בסמוך, והיא מתוארת בכתוב (במדבר יא, לא-לד):

"וְרוּחַ נֹסַע מֵאֵת ד' וַיִּגְזוּ שְׁלוֹיִם מִן הַיָּם וַיִּטְשׂוּ עַל הַמַּחֲנֶה... וַיִּקְסוּ הָעָם... וַיֹּאסְפוּ אֶת הַשָּׁלוֹ... הַבָּשָׂר עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרְסָם לְפָרֵת וְאָף ד' חָרָה בָּעָם וַיִּנָּד ד' בָּעָם מִכָּה רַבָּה מֵאֵד: וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתְּאֵנָה כִּי שָׁם קִבְרוּ אֶת הָעָם הַמִּתְאָוִים:"

לפי הנבואה שמשה קיבל מד' לפני כן, הבשר לא היה אמור להמית את האוכלים!! משה נצטווה להודיע לעם, שהם יקבלו בשר במשך חודש ימים והם יאכלו ממנו עד שהם ימאסו בו והוא יעורר בהם גועל!! - "עַד חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר יֵצֵא מֵאִפְכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזָרָא..." (במדבר יא, יח-כ). אולם לפי נבואת מידד הבשר הזה יהיה למכשול; והכתוב מספר שנבואת מידד היא זו שהתקיימה!! ברגע שישראל נגסו מהשָׁלוֹ הם מתו, וקברו אותם שם!!

ברם, היתכן שד' ישטה בעם ישראל!! היתכן שד' ציווה את משה להודיע לעם שהם יאכלו בשר במשך חודש ימים עד שהבשר יימאס עליהם; אך בסופו של דבר ד' המית אותם על ידי הבשר הזה!!

כזכור, הילקוט שמעוני מבאר "מימיהם לא חטאו חטא גמור ולא לקו מכה גמורה". עם ישראל לא הוכה ממש, אלא שהכתוב מספר את מה שאלדד ומידד "ראו בנבואתם". אלדד ומידד ראו, שד' התייחס אל מי שנגס בבשר כאל אנשים "מתים" כבר ברגע שהם נגסו בו. אך האנשים עצמם המשיכו לחיות ולאכול מן הבשר כרגיל. ישראל אכלו מהשָׁלוֹ במשך כחודש ימים עד ש"נבואת משה" התממשה - והם מאסו בו וקברו את ה"תאונה" שלהם לבשר¹³.

סיכום

העיון בשתי פרשיות השָׁלוֹ שבתורה הוא בגדר "חידות מני קדם". בספר שמות משמע שהשָׁלוֹ ניתן באופן ממושך ומשביע רצון, ואכילתו היתה דומה לאכילת המן ולא היה בכך פגם. אולם בספר במדבר מבואר שאכילת השָׁלוֹ לא היתה רצויה והיא המיתה את אוכליו.

חז"ל מרמזים שמדובר בשתי התייחסויות שונות, שהן בעצם רמות שונות של ראייה נבואית. לפי הראיה במדרגה הנמוכה אכילת השָׁלוֹ אינה ממיתה, אך לפי הראיה במדרגה הגבוהה אכילת השָׁלוֹ ממיתה באופן מיידי. ספר במדבר מתאר את ירידת השָׁלוֹ לפי ראייתם של אלדד ומידד - שהיתה במדרגה נבואית גבוהה - ולכן הוא מספר שאוכלי השָׁלוֹ מתו באופן מיידי. מזמור ע"ח בספר תהילים אימץ את הראייה הזו, ולכן הוא מספר שאכילת השָׁלוֹ הרגה בישראל כבר בפעם הראשונה¹⁴; וגם סוגיות התלמוד אימצו את ההתבוננות הזו.

ברם, אימוץ ראייתם של אלדד ומידד מעורר קושי, שהרי "לא קם נביא עוד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה". בישוב הקושי הזה נאריך בעזוהשי"ת במאמרים הבאים.

⁶ "האמינון - דרך המדברים להוסיף אותיות להקטין הדבר וכן יצרנהו כאישון עינו (דברים לב) הנקרא כן ע"ש האיש הקטן הנראה בעין: ". (מצודת ציון שמואל ב יג, כ). וההבנה שהוספת האותיות ל"אסיפה" של הזקנים נועדה להמעיט בחשיבותם מופיעה כבר בישפת אמת' (בהעלותך, תרנ"ה)

⁷ "לֶךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאֶהֱלֵיכֶם: וְאֵתָהּ פִּה עֲמַד עֲמַדִּי..." (דברים ה, כו-כז)

⁸ "משה לא אבאיש קמיה ולא שאל למיתה... משה אתאחד והוה סליק במה דלא אתאחד נביאה אחרא ... אמר 'וְאִם כָּכָה אֵת עֲשֶׂה לִי הַרְגִּינִי נָא הַרְגִּי דחשיבנא נוקבא במיכלא דילה (ואנא נחית מן שמיא דאיהו דרגא עלאה לנחתא לדרגא דנוקבא...)'" (זוהר במדבר, דף קנו עמוד א)

⁹ קבוצה זו - "זְקֵנֵי הָעָם וְשֹׁטְרֵיו" - פקפקה בדרכו של משה עוד במצרים; וכבר שם הם חששו שדרכו של משה היא קיצונית מדי, ושהקב"ה אינו חפץ להנהיג בה את העם. כשמשה ביקש מהזקנים לבוא עמו אל פרעה ולדרוש ממנו לשחרר את העם, הזקנים הסכימו בתחילה לבוא עמו; אך הם נשמטו אחד אחד - ורק משה ואהרון נכנסו לפרעה. ולאחר מכן, כשפרעה הקשה את גזירותיו, שוטרי בני ישראל ראו בכך הצדקה לשיטתם שדרכו של משה היא קיצונית ואינה רצויה בעיני ד' (שמות ה, כא) "וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יָרָא ד' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הַבְּאֲשָׁתִים אֶת רִיחֵנוּ בְּעֵינֵי פְרַעֲהִי".

הכתוב מזכיר את התייחסות השונה של הקבוצה הזו לאכילה ולשתיה כבר לפני כן בעת מתן תורה (שמות כד, יא): "וְאֵל אֲצִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ". אונקלוס מתרגם "ולרברבי בני ישראל... והוון חדן בקורבניהון דאתקבלו ברעוה - כאלו אַכְלִין וְשִׁתּוּ". גדולי ישראל האלו דימו את העונג הרוחני שהם זכו לו לעונג שהיה נחשב מאוד בעיניהם - עונג של אכילה ושתיה.

¹⁰ "וַעֲתָה הִשָּׁב אֲשֶׁת הָאִישׁ כִּי נִבְיָא הוּא וַיִּתְפַּלֵּל בְּעֵדֶךָ וַחֲנִיָּה..." (בראשית כ, ז).

¹¹ "וַיֹּאמְרוּ שׁוּב אֲשׁוּב אֲלֵיךָ כְּעַת חֲנִיָּה וְחִנָּה בִּן לִשְׁכָּה אֲשֶׁתְךָ וְשָׁכָה שְׁמַעַת פֶּתַח הָאֵהָל (וְהוּא אַחֲרֵינוּ): וַתִּצְחַק שָׁכָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלַתִּי הִיְתָה לִי עֵדֻנָּה וְאֵדְנִי זָקֵן: וַיֹּאמְרוּ ד' אֵל אַבְרָהָם לְמָה זֶה צָחַקְךָ שָׁכָה לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּךָ וְאֵנִי זָקֵנָתִי: הֲיִפְלֵא מִד' דָּבָר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֲלֵיךָ כְּעַת חֲנִיָּה וְלִשְׁכָּה בִּן:" (בראשית יח י-יד)

¹² "...וַיֹּאסְפוּ אֶל עַמִּי" (בראשית כה, ח); "...כִּי מִפְּנֵי הַרְעָה נֹאסְפוּ הַצִּדִיק" (ישעיהו נז, א)

¹³ ר"י אבן שועיב מביא בדרשותיו לפרשת בהעלותך דרשה של חז"ל "בקבר היו קורין רעב רעב". גם דרשה זו מגלה לפי פשטותה - שהמתאווים לא מתו ממש.

¹⁴ "משכיל לְאֶסְפוּ... אֶפְתָּחָה בְּמִשַּׁל פִּי אֲבִיעָה חִידוֹת מִנִּי קִדְּם: ... וַיִּנְסוּ אֵל בְּלִבְבָם לְשַׁאֵל אֶכֶל לְנַפְשָׁם... וַיִּמְטֹר עֲלֵיהֶם מִן הַשָּׁמַיִם וַיִּתֵּן לָמוֹ... וַיִּמְטֹר עֲלֵיהֶם כְּעָפָר שָׁאֵר וַיַּחֲזוּ יָמִים עוֹף כָּנָף: ... לֹא זָרוּ מִתְאֵוֹתָם עוֹד אֲכָלָם בְּפִיהֶם: וְאָף אֱלֹקִים עָלָה בָּהֶם וַיַּהֲרֹג בְּמִשְׁמַנֵּיהֶם וּבְחֹרֵי יִשְׂרָאֵל הַכְרִיעַ: ...". (תהלים עח, א-לא)

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ו)

Ohio, USA

אוהיו, ארה"ב

ניסן תשס"ג

הוצאתו לחו"ל של יין הקדוש בקדושת שביעית

שאלה

אני מכהן ברבנות כאן כשליח מישראל. קיבלנו במתנה יין מזוג שהתארח אצלנו. האורח התגאה ביין הישראלי, וכשבדקתי גיליתי שהיין קדוש בקדושת שביעית. יש לי שתי שאלות:
א. פירות שביעית אסורים בהוצאה לחו"ל ("מצוות הארץ כהלכתן" לרב גולדברג עמ' ריא), האם בדיעבד כשהוצאו לחו"ל הם מותרים בהנאה?
ב. כיוון שלמיטב הבנתי הדבר אסור, האם אין בעיה לתת כשרות לחברה המייצרת את היין?

תשובה

א. נחלקו הפוסקים בשאלה לאיזה צורך הותר להוציא פירות הקדושים בקדושת שביעית מן הארץ, ולכולי עלמא מותר לצורך צידה לדרך.
ב. יש שאסרו לצרכי מסחר, ויש שאסרו אף במקרה שאין סוחרים בהם¹.
ג. אם עבר והוציא, אין צורך להחזיר ומותר לאכלם בחו"ל לפי הכללים של קדושת שביעית².
ד. אם הגיע זמן הביעור גם בחו"ל יש להפקיר, ואם לא הפקיר נאסר³.
ה. לא ברור מי גרם להוצאת היין הזה לחו"ל. ייתכן שהיבואן עשה זאת ללא ידיעת היצרן, לכן לא ברור שיש שאלה על תעודת הכשרות.

¹ כאשר אדם פרטי מעוניין להוציא פירות קודם זמן הביעור, נחלקו הראשונים באלו מצבים מותר להוציא. לדעת התוספות (פסחים נב ע"ב ד"ה "רב ספרא") מותר להוציא לאכילה אולם אסור להוציא לצרכי מסחר, ואפילו מסחר שמותר באופן עקרוני בארץ ישראל אסור בחו"ל; אולם לדעת הר"ש משאנץ (שביעית פ"ו מ"ה) אסור להוציא אפילו לצורך אכילה, ורק צידה לדרך מותרת. לכן אם אדם הוציא קודם הביעור שלא לצורך צידה לדרך הדבר נעשה באיסור. הרמב"ם (שמיטה ויובל פרק ז הל' יב) הוסיף שאסור להעביר פירות אלו בחו"ל ממקום למקום, וז"ל: "ופירות הארץ שיצאו לחוזה לארץ מתבערים במקומן, ולא יעבירם ממקום למקום".
² גם במקרה שבו הוצאו הפירות באיסור, לא נאסרו הפירות באכילה – "אגרות משה" (או"ח ה סי' מב ד"ה ומצד איסור).
³ הרמב"ם (שם).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א'-ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".
מחיר מבצע לששת הכרכים 300 ₪ במקום 360 ₪ (לחץ לקניה) (טל' 02-5371485)

חדש !!! שו"ת "במראה הבזק" במהדורה מהודרת! מחיר מבצע לששת הכרכים 400 ₪ במקום 480 ₪